

ETKİLİ EĞİTİM İÇİN ETKİLİ ÖĞRETMENLİK

Mücahit DİLEKMEN*

Özet: Bu çalışmada, son yıllarda eğitimde güncel bir kavram olan etkili öğretmenlik konusu ele alınmıştır. Literatür taraması yapılmış ve konu ile ilgili yapılan kuramsal açıklamalar ile araştırma bulgularına yer verilmiştir. İlgililere eğitim ve öğretimde etkili öğretmenlik konusunda yapılabilecekler hakkında somut önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, etkili öğretmenlik

I. Giriş

Bir ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasında ve çağdaşlaşmasında en önemli unsur insan ve o'nun nitelikli olarak yetiştirilmesidir. İnsanın yetiştirilmesinde ise en önemli kişi öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı nitelikli olarak yetişmiş öğretmenlere bağlıdır. Öğretmenler eğitim durumlarının düzenlenmesinden ve yürütülmesinden birinci derecede sorumlu kişilerdir. Nitelikli öğretmenlerin genel kültürü, alan bilgisi ve pedagojik donanımı üst seviyede olmalıdır. Öğretmen, yetiştirdiği bireylerin başarıları ile toplumu geliştirebileceği gibi, yanlış bir insan modeli olarak da vurgulamak için etkili öğretmenlik kavramı sıkça kullanılmaktadır. Burada akla gelen öğretmeni etkili kılan nedir? sorusudur.

Etkili öğretmen, sınıfta neyin iyi gittiğinin farkında olan, sınıfta işleyen veya işlemeyen faktörleri belirleyebilen kişidir (Stephens ve Crawley, 1994).

Etkili öğretmenler, pedagojik olmayan yanlış davranışlardan arınmış ve pedagojik olan bütün unsurları yeterince içselleştirerek yaşantıya geçirme becerisi gösterebilenlerdir.

Etkili öğretmen, öğrencilerine karşı açık, onlarla iyi anlaşılan, samimi, kararlı, duyarlı, sevecen, hoşgörülü ve anlayışlı kişilik özellikleri gösteren davranışlara sahip kişidir (Stanton, 1985; Capel & arkadaşları, 1995).

Berliner (1987) etkili öğretmeni, sınıfın başarısında standart bir ortalamayı tutturmuş veya sınıfı ortalama başarı düzeyinin üzerine çıkaran kişi olarak tanımlamıştır.

Özdemir ve Yalın (1998) ise etkili öğretmeni, öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olan, onların öğrenmelerini kolaylaştıran, güdüleyici kişilik ve başarıya adanmışlık olarak tanımlamışlardır.

Doveston'a (1985) göre etkili öğretmen, sınıfı başarılı, öğrenciler ile iyi ilişkiler içinde bulunabilen, sunduğu konuya yönelik öğretim stratejisi geliştirebilen, yeni öğretim teknik ve kaynaklarını kullanan öğretmendir.

* Y.Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, İlköğretim ABD.

Kılıç (2003) etkili öğretmeni genel kültürü, konu alanı bilgisi, mesleki bilgi ve becerileri güçlü olan öğretmen olarak tanımlamıştır. Akbaba (2006, s.23) etkili öğretimde konuların anlamlı hale getirilmesi, kaygının azaltılması, etkin katılım ve geribildirim önemine işaret etmiştir.

II. Öğretmen Davranışları ile İlgili Bazı Kuramsal Açıklama ve Araştırma Sonuçları

Öğretmenler olumlu davranışları ile olduğu gibi olumsuz davranışları ile de sürekli gündeme gelmişlerdir. Öğretmen davranışları konusunda literatüre bakıldığında geniş açıklamalar ve araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu açıklama ve araştırmalardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir

Öğretmenler sınıflarında etkili olabilmeleri için kendilerinin model olabilecek davranışlara sahip olmaları gerekir. Olumsuz davranışlara sahip olan öğretmenler öğrenci davranışlarını da olumsuz etkilerler (Macrae; 1998; Güçlü, 2000; Mortimore ve Sammons,1997).

Bergtin'e (1974) göre, öğretmen sınıfın en önemli kişisidir. O'nun doğru veya yanlışları çocukların davranışlarında önemli etkiler yaratır. Birçok öğretmen sınıfında aşırı otoriter, yaratıcılıktan uzak, duygulardan soyutlanmış olarak öğrencileriyle ilişki içine girmektedirler. Bu tip öğretmenler sınıf ortamını olumsuz etkileyebileceği gibi, öğrencileri için yanlış bir insan modeli olarak da onların kişiliklerini kendi özellikleri yönünde olumsuz etkilerler.

Olumsuz davranışlara sahip öğretmenler ben üstünüm, kontrol etmeliyim duygusuna sahiptirler. Öğrencilerden itaat beklerler. Öğrencilere acır ve sorumluluğu üstlenirler. Aşırı koruyucudurlar. Kendilerini haklı, öğrencileri haksız görür ve sürekli hata ararlar. Öğrencilerden mükemmellik beklerler. Her şeyi eksik ve yetersiz bulur ve hatalara karşı hoşgörüsüzdürler. Öğrencilere karşı küçümseyici ve aşağılayıcı tutum ve davranışlar sergilerler. Öğretmenlerin sergiledikleri bu olumsuz davranışlar öğrencilerde isyankârlığı, kuşkuyu ve olumsuz davranışları artırır. Öğrenci çaba harcamaktan vazgeçer ve intikam peşine düşer. Öğrencilerde kendine acıma, başkalarını sürekli eleştirme, başkalarına güvenmeme, özgüven duygusunda azalma görülür. Öğrenciler davranışlarında gittikçe daha bağımlı hale gelirler (Yeşilyaprak, 2005).

Chandler (1983) güç ve şiddet uygulanan çocukların, sevgi temeline dayalı olarak yetişenlere göre daha çok ahlaki problemler yaşadıklarını belirtmektedir.

Sınıfta bazı öğretmenler çocuğa konuları öğretmekten çok onlara kendi benlikleri hakkında olumsuz geri bildirim vermektedirler. Bu durum çocuklarda olumsuz benlik algısı oluşturarak onların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir (Kılıççı,1992).

Tezcan (1981) yaptığı araştırmada, sevilmeyen öğretmenlerin aşırı otoriter, hoşgörüsüz, anlayışsız, tarafsız ve adil olamama, derste susturma cezası verme, onur kırıcı ifadeler kullanma gibi özelliklere sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Sevilen öğretmenlerin ise diyaloga açık, öğrenci sorunlarıyla

ilgilenen, öğrenciye yardımcı olan, hoşgörülü ve olgun davranabilen kişiler olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dreikurs ve Cassel (1991) destekleyici bir okul ortamında yetişen çocukların, uygun toplumsal davranışları kolay kazanabileceklerini, tersine cesaret kırıcı ortamda yetişen çocukların ise zayıf bir uyum yapacaklarını ve sonuç olarak ruh sağlıklarının bozuk olacağını belirtmişlerdir.

Amerika’da öğretmenler üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerine olumsuz tepkiler veren öğretmenlerle, olumlu tepki veren öğretmenler karşılaştırılmıştır. Öğrencilerine olumlu tepkiler veren öğretmenlerin, olumsuz tepki veren öğretmenlere göre sınıflarında disiplin sorunlarını daha kolay çözdükleri, öğrencilerinin özsaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Lawrence,1988).

Öğretmenlerin öğrencilerine karşı olumlu tutumlarının çocukların öz saygı düzeylerini artırdığı ve özsaygı düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif ilişki olduğunu kanıtlayan çok sayıda araştırma yapılmıştır (Lawrence,1981; Arseven, 1986; Can, 1986; Skaalvik ve Hagtvet, 1990).

Dilekmen (2001) yapmış olduğu araştırmada sınıf öğretmenlerinin sınıf içi olumlu ve olumsuz davranışlarını incelemiştir. Bulgulara göre, öğretmenlerin sınıfta on beş farklı olumsuz davranış gösterdikleri belirlenmiştir. Olumsuz davranışlarda ilk sırayı % 27.32 ile fiziki ceza, ikinci sırayı %24.59 ile saldırgan ve aşağılayıcı ifadeler kullanma yer almıştır. Öğrenciye uygulanan fiziksel cezaların cetvel veya el ile vurma, sıra dayacağı, öğrenciyi öğrenciye dövdürme, kulak çekme, yüze tükürme, tek ayak üzerinde arkadaşları karşısında bekletme ve öğrencinin kafasını çöp kutusuna sokma şeklinde olduğu görülmüştür. Öğrenciye kullanılan saldırgan ve aşağılayıcı ifadeler ise: şerefsiz, hayvan, canavar, turşu kafalı, geri zekâlı, çarkınıza yaparım, ben sizin babanız değilim; sizin yüzünüzden artık kendi çocuklarımı bile sevmiyorum, pezevenk, puşt, kavat, senden adam olmaz, aşağılık herif, salak, karakersizler, sınıfta uslu durunda dışarıda isterseniz birbirinizi öldürün, başarısızlar artık sınıfa gelmesin; gitsin evde otursunlar. Allah cezanızı versin, namussuz, kaz kafalılar, adi köpek, eşek sıpası” şeklindedir. Bu araştırma ile elde edilen bulgulara bakıldığında, öğretmen kimliği ile sınıfta bulunan bu kişilerin sınıflarında pozitif bir etki yapmaları mümkün değildir. Bu tip öğretmenler, çocukları başarısız kılacağı gibi çocukta olumsuz benlik algısı geliştirip, öz güven duygularını da zedeleyerek topluma kendilerini gerçekleştirememiş hasta ruhlu insanlar gönderirler. Yine öğretmen adaylarının staj yaptığı bir ilköğretim okulundaki bir öğretmen davranışı oldukça düşündürücüdür. Öğretmen dersin ortasında bir öğrencisinden türkü söylemesini ister. Öğrenci türküyü bitirince öğretmen çok duygulanmış bir halde öğrenciye dönerek “ oğlum bu akşam seninle meyhaneye gidelim sen söyle ben içeyim”der (Dilekmen, 2001). Model alınması gereken eğitimcinin bu davranışı hiç kuşkusuz öğrencisinin dünyasında fırtınalar koparacak ve şaşkınlık yaşatacaktır. Eğitim sistemi içerisinde bu tür öğretmenlerin sayıları küçümsemeyecek kadar fazla olduğu söylenebilir.

III. Etkili Öğretmenlikle İlgili Yapılan Araştırmalar

Öğretmen özellikleri üzerinde çalışan Clemson ve Craft (1981) iyi bir öğretmen ile etkili bir öğretmen arasındaki farka dikkat çekmişlerdir. Araştırmaya göre iyi öğretmen ile etkili öğretmeni ayıran birtakım faktörler vardır. Etkili metot kullanımı ve uygun bir içerik sunma becerisinin özellikle etkili öğretmenin tanımında önemli olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmacılar iyi bir öğretmenin de sınıfında etkili olabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir. Araştırmaya göre İçeriği etkili bir metot ile öğretmeye çalıştığında öğretmenler daha etkili olabilmektedirler.

Stanton (1985) iyi bir öğretmenin ne yapması gerektiğine cevap aramış ve iyi öğretmeni, güçlü bir akademik yeterliliğe sahip ve konusunu çok iyi bilen kişi olarak belirtmiş. Etkili öğretmeni ise öğrencilerine karşı açık, onlarla iyi anlaşılan, sevecen, anlayışlı kişilik özellikleri gösteren olarak tanımlamıştır

Richardson ve Stop (1987) Okul müdürlerinin görüşlerini alarak etkili öğretmen niteliklerini betimlemişlerdir. Araştırma sonucuna göre etkili öğretmen özellikleri olarak, çocuklarla beraber olmaktan hoşlanma, kendine güven duyma, sınıf düzenleme ve kontrol etme yeteneğine sahip olma gibi özelliklerin ön plana çıktığı görülmüştür.

Kutnick ve Jules (1993) etkili öğretmen niteliklerini, 7-17 yaş arası öğrencilere iyi öğretmeni tanımlamaya yönelik ödev vererek betimlemeye çalışmışlardır. Sonuçta etkili öğretmeni öğrencilerini önemseyen, etkili öğretim etkinliklerinde bulunan, güvenilir kişi olarak tanımlamışlardır.

Küçükahmet (1999) yaptığı araştırmada ideal öğretmenin nasıl davranacağına üniversite öğrencilerinin görüşlerini alarak cevap aramıştır. İdeal öğretmen, mesleğini seven, önyargılı olmayan, çağdaş, dürüst, esprili, öğrencilerini seven, konusunda uzman, öğrenciyi derse katan, dersini sevdiren, sınıfta tatlı-sert olan, öğrencilerin bireysel farklılıklarını bilen ve bu duruma uygun davranabilen özellikleri ile tanımlanmıştır.

Erden (1998) başarılı bir öğretilerde bulunması gerekli nitelikleri kişisel ve mesleki olarak iki grupta incelemiştir. Kişisel nitelikler içerisinde hoşgörölü ve sabırlı, açık fikirli, esnek, uyarlayıcı, cesaretlendirici ve destekleyici olma gibi özellikler ön plana çıkarken; mesleki bilgi ve beceriler olarak da genel kültür, konu alanı bilgisi ve mesleğe yönelik bilgi ve becerilerin önemi vurgulanmıştır.

IV. Etkili Öğretmen ve Olumlu Öğrenme Ortamı

Öğretmenin etkigücünü artıran en önemli faktörlerden birisi olumlu bir öğrenme ortamı yaratmasıdır. Olumlu öğrenme ortamı için öğretmenin rolü aşağıdaki gibi açıklanabilir.

A. Kendisi Olma

Öğretmen öğrenciyle yapmacık bir tavır takınmadan öğrenciyle doğal olarak ilişkiye girmelidir. Öğrenci karşısında yapmacık davranışlar gösteren öğretmenler öğrenciden de benzer tepkiler görürler. Kendisi olabilen bir öğretmende aşağıdaki özellikler görülür.

- * Olduğu gibi görünür.
- * Öğrencilerle her konuyu tartışmaya açıktır.
- * Öğrencilerin bazı konuları kendisinden iyi bilebileceğini kabul eder.
- * Öğrencilere uygun rehberlik yapıldığı takdirde kendilerinin ve başkalarının sorunlarını çözebileceklerine inanır.

B. Ödüllendirme, Kabullenme ve İnanma

Öğrenen kişiyi ödüllendirme, onun duygularını, düşüncelerini ve kişiliğini ödüllendirmedir. Ödüllendirme, öğrenen kişiye olan ilgiyi de ifade ettiği gibi, aynı zamanda onun bir diğer kişi olarak kabulünü de ifade etmektedir. Böyle bir tutuma sahip öğretmen yeni bir sorunla karşılaşan öğrencinin korku ve kuşkusunu kabul ettiği gibi, başarılı olduğu zamanki doyumunu da kabul eder.

Öğrencinin, öğretmen tarafından ödüllendirilmeye, kabullenilmeye ve inanılmaya gereksinimi vardır. Bu gereksinim yalnız derslerle ilgili değil; öğrencinin farklı konularda gösterdiği tüm olumlu tutum ve davranışları için geçerlidir. Öğretmen her öğrencide övülebilecek noktaların olduğunu bilmelidir. Öğrencide beğenilme, takdir edilme gereksinimi vardır. Özellikle grup içerisinde övgü ve takdir etme öğretmenin etki gücünü üst noktaya çıkarır. Ergenlik dönemindeki öğrencilerde ise özellikle karşı cinsin olduğu bir ortamda beğenme ve takdir etmenin etkisi çok büyüktür.

Öğretmen, öğrencisine her fırsatta inandığını ve güvendiğini belle etmeli ve olduğu gibi kabullenmelidir.

Ödüllendirme, kabullenme ve inanma tutum ve davranışına sahip öğretmen aşağıda belirtildiği gibi davranır.

* Öğretmen öğrencinin eksiklerini görüp vurgulamaktan çok, başarılarını görerek vurgulamasının öğrencinin olumlu gelişimine katkı sağlayacağını bilir.

* Öğrenciyi olduğu gibi kabul eder ve değer verir.

* Öğrenciye sadece başarısına bağlı olarak değer vermenin zararlı olacağını bilir.

* Öğrencinin konulara ilgi duyması için gerekli önlemleri alır.

* Öğrencinin ödüllendirilme gereksinimi olduğunu bilir.

* Öğrencisini önemser ve bunu her fırsatta belli eder.

* Sınıfta prens ve prensesler yaratmaz. Sorumlulukları paylaşarak bütün sınıfa yayar. Örneğin, özellikle ilköğretimde birer hafta her öğrenci sınıf başkanı olabilir.

* Sınıfı öğrencinin mutlu olabileceği bir yer haline getirir.

* Hoşgörülü ve esnek davranır.

- * Kararlı olur ama ezici olmaz.
- * Bireysel farklılıkları kabullenir.
- * Karşılıklı saygıya inanır.

*Her öğrencinin başarabileceği etkinlikler verir ve sonuçta sadece çalışanları değil, herkesi ödüllendirir.

- * Öğrencinin inanılmaya ve güvenilmeye gereksinimi olduğunu bilir.
- * Kendisi dahil herkesin önemli olduğuna inanır.
- * Öğrencinin karar verebileceğine inanır ve bunu her fırsatta belli eder.

Bu durumda öğrencinin özgüveni artar, çaba gösterir, katkıda bulunur, sorun çözer.

C. Duygulara Katılarak Öğrenciyi Anlama

Öğretmen öğrencinin amaçlarını, ilgilerini ve tutumlarını bilmelidir. Bunun için öğrencilerle iletişim ve etkileşime girmelidir. Bu yaklaşım öğrencilerin dünyalarına girmenin kapılarını aralar ve onların dünyalarını anlama fırsatı verir.

Öğrenci öğretmeni duygusal olarak kendisini anlayan birisi olarak algırsa, öğretmenin etki gücü artar ve öğrenme kolaylaşır. Öğrencilerin duygularına katılarak onları anlayan öğretmenin tutum ve davranışları şunlar olmalıdır.

- * Öğrencinin sevincini, üzüntüsünü, heyecanını anlar ve paylaşır.
- * Öğrenciyi saygın bir kişi olarak görür.
- * Öğrenciye her konuda yansız davranır.
- * Öğrenci kişilik gelişimine katkı sağlar.
- * Karşılıklı anlayışa dayalı bir sınıf ortamı oluşturur.
- * Öğrenciye kendisi tarafından takdir edildiğini hissettirir.
- * Öğrencinin yeteneklerini ortaya çıkarmaya çalışır. Bunun için sınıf içi faaliyetleri çeşitlendirir.
- * Öğrencinin kendi kendisini doğru anlamasına, kabul etmesine yardımcı olur.
- * Öğrenciyi değerlendirici ve yargılayıcı olmaktan çok anlayışlı davranır.
- * Öğretmen her fırsatta öğrencinin duygularını dile getirmesine fırsat verir.

V. Etkili Öğretmen ve Sınıf Yönetimi

Etkili öğretmen iyi bir sınıf yönetimi yeterliliğine sahip olmalıdır. Sınıf etkili bir şekilde yönetilemiyorsa istenen davranış değişikliklerinin gerçekleşmesi zordur.

Macrae' ya (1998) göre öğretmenin yönetim yeterlilikleri olmazsa diğer becerileri etkisiz kalır. Etkili bir sınıf yönetimi ve organizasyonu öğretmenleri karşılaşılabilecekleri birçok zorluktan kurtarır.

Sınıf Yönetiminde Etkili Öğretmen Davranışları: *Öğretmen bilgi, beceri, tutum ve davranışları ile çocukları etkiler. Samimi, anlayışlı, sabırlı, öğrencilere eşit davranabilen öğretmen sınıfında daha etkili olur.

* Etkili öğretmen, öğretim uygulamalarında nasıl davranacaklarını ve sınıf içi uygulamaları nasıl örgütleyeceğini bilir.

* Öğretmen öğrenci davranışlarını olumlu etkileyebilecek olumlu bir çevre oluşturmalıdır.

* Öğrencilerin öğrenmeye ayrılmış süreyi verimli bir biçimde kullanabilmeleri için gerekli mesajları vermeli ve düzenlemeler sağlamalıdır.

* Öğretmen, öğrencisinin sadece yetenek ve öğrenme durumlarını değil, davranışlarını da geliştirecek ortamı oluşturmalıdır.

* Öğretim ortamında bireysel farkları dikkate alarak öğrencilere yaklaşmalıdır.

* Bireysel öğretimin öğretmen – öğrenci ilişkilerini geliştirdiğini bilir.

* Ödül istenen davranışı pekiştirir ve daha üst düzey amaçlar için insanı güdüler .

* Zamanın etkili bir şekilde kullanılmasına dikkat etmelidir.

* Öğretmenin neşeli, mutlu ve güvenli hali verimliliği yükseltir.

Fontana (1985) etkili öğretmen davranışları ile ilgili uygulamalı bir yaklaşım benimseyerek etkili sınıf yöneticileri olacak öğretmenlere aşağıda sıralanan önerilerde bulunmuştur.

a. Dakik olunmalı: Sınıfta yaşanan çoğu problem öğretmenin derse geç gelmesi ile başlar. Öğretmenin derse zamanında gelmesi öğrenciyi ve dersi önemseydiği mesajı verir.

b. Derse iyi hazırlanmalı: Öğretim hedeflerine varmak için derse iyi bir hazırlık yapmak önemlidir. Etkili bir öğretim için bu zorunludur.

c. Derse hızlı başlanmalı: Öğrencilerin dikkatini ve katılımını sağlayacak yöntemlerle derse hızlı ve kararlı bir giriş yapılmalıdır.

d. Tüm sınıfın katılımı konusunda ısrarcı olunmalı: Konunun anlatımına geçmeden önce tüm sınıfın katılımı sağlanmalıdır.

e. Öğretmen sesini etkili bir biçimde kullanmalı: Ses öğrenci ile olan iletişimin en önemli ögesidir. Sesini etkili kullanan öğretmen öğrencinin dikkatini derse toplamada daha başarılıdır.

f. Karışıklıklarla uğraşabilmeniz için açık stratejiler belirlenmeli: Beklenmeyen bir durumda nasıl davranılacağı bilinirse sorunlar daha kolay halledilebilir.

g. Öğrencileri karşılaştırma yapmaktan kaçınılmalı: Öğrencilerin performansları hakkında karşılaştırmalar yapmak sınıfta bölünmelere neden olabilir. Özellikle düşük performanslı öğrencilerin tamamen kaybedilmesine yol açabilir.

h. Verilen sözler tutulmalı: Verilmiş sözlerin yerine getirilmemesi güveni zedeleyebilir.

ı. Sınıf amacına uygun bir biçimde organize edilmeli: Oturma düzeni, araç ve gereçlerin uygun bir biçimde yerleştirilmesi iyi bir organizasyon için zorunludur.

j. Öğrencilerin problemleri ile yakından ilgilenilmeli: Öğrencinin dersle ve ders dışı problemleri ile ilgilenmek derse katılımı artırabilir.

Sonuç olarak çağdaş eğitimde etkili öğretmenliğin yeri ve önemi çok büyüktür. Bu önemin ilgili herkesin farkında olması ve öğretmen yetiştiren fakültelere öğrenci seçiminden yetiştirilmesine kadar gerekli titizliği göstermeleri son derece önemlidir. Etkili öğretmenlik yapabilme donanımı yetersiz olan öğretmenler için hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.

Abstract: In this study, effective teaching which is a (current) popular concept in education in recent years was studied. A research of literature was carried out and the theoretical explanations and research findings were included. Some concrete suggestions about the things that may be done related to effective teachings were given to those who are interested in such issues.

Key Words: Education, effective Teaching

Kaynakça

- Akbaba, S. (2006) Öğrenme Psikolojisi. Aydan Matbaacılık, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara.
- Arseven, A.D. (1986) Benlik tasarımının gelişimi ve okul başarısıyla ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1,15-26.
- Bergtin, C. T. (1974) Öğrenci problemleri. Türkiye İş Bankası kültür yayınları, Ankara.
- Berliner, D.C.(1987) "Simple views of effective teaching and a simple theory of classroom instruction'in Berliner D.C & Rosenshine, B.V. (Eds) *Talks to Teachers*, New York : Random House Inc.
- Can, G. (1986) "Lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeylerini etkileyen bazı etmenler". (Yayınlanmamış doktora tezi).Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Capel, S., Leask, M., & Tourner, T. (1995) *Learning to teach in the secondary school ' A Comparison to school experience* . London & New York: Roudledge.
- Chandler, M. (1983) Discipline: A piagetian perspective . In D. Dorr & M. Zax & J. W. Bonner (Eds.) *The Psychology of Discipline*. (pp.45-65) Connecticut: International Universities Pres.
- Clemson, P & Craft, A. (1981) 'The Good or the Effective Teacher' *British Journal of In-Service Education*,7(2):2-5.
- Dilekmen, M. (2001) İlköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf içi davranışları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 276,31-36.
- Doveston, T. (1985) The Effective Teacher in the Classroom, Dissertation in England.

- Dreikurs, R & Cassel, P. (1991) Discipline without tears. New York: Plume.
- Erden, M., Akman, Y. (1995). **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme.** Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Fontana, D. (1985) Classroom Control. The British Psychological Society, London.
- Güçlü, N. (2000) Öğretmen davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 147, 21–23.
- Kılıç, D. (2003) Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Aktif Yayıncılık, Erzurum.
- Kılıççı, Y. (1992). Okulda ruh sağlığı. Şafak Matbaacılık, Ankara.
- Kutnick, P. Ve Jules, V. (1993) “Pupils Perceptions Of A Developmental perspective From Trinidad and Tobago, *British Journal of Educational Psychology*, 63, 400–413.
- Küçükahmet, L. (1999) “İdeal Bir Öğretmen Nasıl Davranır? (Öğretmenlik Mesleğine Giriş), İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Lawrence, D. (1981) Development of self- esteem questionnaire. *British Journal of Educational Psychology*. 51, 245-251.
- Lawrence, D. (1988) Enhancing self- esteem in the classroom. Paul Chapman publishing ltd.
- Macrae, S. (1998) “ Classroom management and Organization” , becoming a teacher (Ed.) Justin Dillion. M. Maguire. Open University Press, New York , 128-140.
- Mortimore, P. & Sammons, P. (1997) “Teacher expectation”. Teaching and Learning in the primary school. (Ed.) Andrew Pollard and Jill Bourne. The open university, New York, 1997.
- Özdemir, S. ve Yalın, H.İ. (1998) Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Richardson, J. ve Stop, P. (1987) Becoming A Primary Teacher, London: First Published.
- Skaalvik, E.M., & Hagtvet, K.A. (1990) academic achievement and self-concept: Analysis of causal predominance in a developmental perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 292-3007.
- Stanton, H., (1985) What makes a good teacher? Education news, Australian education index, 19.
- Stephens, P. & Crawley, T. (1994) Becoming an Effective Teacher, Cheltenham. Stanley Thornes Publishers Ltd.
- Tezcan, M. (1981) “ Kuşaklar çatışması” Okuyan ve çalışan gençlik üzerine bir çalışma. (Doçentlik Tezi) , Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2005) Eğitimde rehberlik hizmetleri. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.